

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 fr. v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 4 fr. cu porto postei. Abonamentulu se face numai pe cate 1 anu intregu. — Se abonéza la Comitétulu asociatiunei in Sibiiu séu prin posta séu prin dd. colectori.

Nr. 5.

Brasiovu 15. Februaru 1868.

Anulu I.

Raportulu secr. II. despre lucrarile si decisiunile mai insemnate
ale comit. Asociatiunei transilvane romane, in decursulu anului
Asociat. 186⁶/₇.

A.

Conformu §-lui 32 lit. g) dein statutele Asoc. trans. romane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu, subscripsulu, pre bas'a protocoeloru luate in siedintiele lunarie ale comit. Asoc. trans. are onóre a aduce la cunoscinti'a si apretierea On. adunari gen. lucrarile si decisiunile cele mai insemnate ale comit. Asoc. pre restempulu dela ad. gen. a Asoc. tienuta la Alb'a-Julia in 28., 29. Augustu 1866 pana la adunarea gen. presente. Voiu incepe deci in ordene cronologicu cu

I. Siedinti'a lunaria a comit. Asoc. tienuta in 4. Septembre n. 1866.

Comit. in asta siedintia, si-a tienutu de detoria, mai inainte de tote a se ocupá cu punerea in lucrare a concluseroru aduse in siedinti'a II. a adun. gen. tienuta la Alb'a-Jul'i'a in 29. Augustu 1866 si anume:

a) prein §-lu 64 se decise publicarea concurseloru pentru stipendiale preliminate dein partea ad. gen. tienute la Alb'a-Julia, pre an. scol. 186⁵/₇, si in specie se decise publicarea concursulu cu terminulu pre 25. Septembre an. 1866, pentru 3 stipendia de cate 100 fr., pentru 3 teneri auditori de drepturi la universitatea dein Pest'a si Vien'a si pentru altu stipendiu de 80 fr. destinatu pentru unu auditoriu de drepturi in patria.

Totu atunci se decise publicarea concursului pentru alte doue stipendia de cate 300 fr. destinate pentru 2 ascultatori de preparandia in Prag'a si cate 50 fr. spese de drumu, cum si pentru altu stipendiu de 300 fr. v. a., destinat pentru unu auditoriu la institutul politehnicu in Vien'a. Sum'a totale destinata pentru stipendia dein partea Asoc., fù de 1380 fr. v. a.

Totu in acést'a siedintia, spre scopulu esaminarei concurselor si a documentelor resp. teneri concurenti, se denu-mise si o comisiune statatoria dein 4 membrii ai comitetului, cu insarcinarea de a repurtá asupr'a concurselor intrate, la siedinti'a cea mai deaprope a comit.

b) Prein §-lu 65 se decise asemnarea la cass'a Asoc. a sumei de 200 fr. v. a. preliminate pentru tiparirea acteloru Asoc., computanduse de fia-care cola in tipariu numai 15 fr. v. a.

c) Prein §-lu 66 se insemnara la cass'a Asoc. urmato-riele solutiuni preliminate dein partea ad. gen. dela Alb'a-Julia si anume: 200 fr. onorariulu anuale alu sect. II., 100 fr. sala-riu pentru unu scriitoriu stabilu in cancelari'a Asoc. si 150 fl. pentru plat'a servitoriului cancelariei Asoc. (a 5 fr. pre luna) si pentru spesele curente ale cancelariei.

d) Prein §-lu 67 conformu cu conclusulu adunarei gen. dein Alb'a Julia p. IV., se decise a se tramite ursoria pre la D. D. colectoru ai Asoc. pentru incassarea tacselor restante, insarcinanduse totuodata D. cassariu al' Asoc., cá se infaci-sieze comit. unu conspectu atatu despre membrii aflatori in re-stantia, càtu si despre aceli membrii, cari au respunsu tacele prescise.

e) Prein §-lu 68 se decise a se aduce la cunoscienti'a resp. DD. Colectoru, cumca tacele restante se computa dupa sirulu aniloru. Acést'a decisiune de sub §§. 67 si 68 se in-partasi cu resp. DD. col. sub dto. 10 Decemb. Nr. 199 1866 (vedi si raportulu sacr. in siedinti'a dein 8. Ian. 1867 §. 5).

f) Prein §-lu 71 se ia spre scientia primirea aloru 2 obli-gatiuni private, un'a alui Tom'a Cioplentea dein Stremtiu, ca-rele oferesce Asoc. 100 fr. v. a. cu indetorierea de a plati acést'a suma pana in 1872 si pana atunci a respunde regu-latu proc. de 5 fr., alta a lui Sim. Petrutiescu, parochu in Stremtiu, carele oferesce Asoc. 50 fr., éراسi cu indetorierea de ai plati pana in 1872, si pana atuncea a plati regulatu 5 proc.

g) Prein §. 73, comit. cu privire la opulu Dlui Ioanu Chitu, intitulatu: „Viatia cultivata“, decide, cá acela se se retransmitia Dlui auctoru pre langa observatiunile facute la ace-

lasi dein partea comisiunei esaminatorie, compuse dein unii membrii ai comit. cu acea indigitare, cá numitul domnu folosinduse de acele observatiuni, se si-prelucre opulu in acelu sensu, si retramitiendulu la comitetu, acest'a apoi 'lu va recomanda presentei adunari gen. spre alu luá in cuvenit'a consideratiune si apretiare, mai alesu in privinti'a asemnarei speloru necesarie pentru tiparire.

h) §§. 63, 69, 70, 72, 74 si 75 atingu presentarea cassei Asoc., tramiterea diplomeloru la membrii onorari alesi in ad. gen. dein Alb'a-Juli'a, resolvirea la unele cereri substernute ad. gen. de la Alb'a-Juli'a, in sensulu conclusulu adusu de aceeaasi, si anume in privinti'a cererei Rev. D. canonicu Ioanu Negrutiú pentru dotarea unui profes. de agronomia in Blasiu cu 200 fr. dein partea Asoc.; mai incolo denumirea unoru colectoru noi, cum si reportarea despre banii incursi la Asoc. pana la numit'a siedintia.

II. Siedinti'a e|stra-ordinaria a comit. Asoc. tienuta in 26. Septemb. 1866.

Acést'a siedintia estra-ordinaria s'a conchiamatu mai alesu pentru inpartirea stipendialoru Asoc. pre an. scol. 186⁶/₇ dein acelu motivu, cá aceli teneri, cari se voru aflá demni de stipendiale Asoc. se nu se intardie dela continuarea studialoru sale pre terminulu prescisu. Deci comit. Asoc. luandu la scriosa esaminare testimoniale scol. si documentele resp. teneri concurenti, si avendu in vedere conclusulu ad. gen. tienute la Brasiovu in 1862 p. VI., cum si decisiunile comit. dein anii precedenti (1-a Martiu 1863 §. 19 etc.), dupa tenorea carora s'a statoritu de principiu, ca aceli teneri, cari s'au impartasitu in anii scol. trecuti de vre unu stipendiu dein partea Asoc. se se impartasiesca si pre an. scol. 186⁶/₇ daca si-au retienutu calculii —, a aflatu cu cale mai susu amentitele stipendia a le imparti in urmatoriulu modu:

a) Cele 2 stipendia de cate 300 fr. si 50 fr. v. a. spese de drumu, destinate pentru doi ascultatori de preparandia in Prag'a ale conferi teneriloru: Georgie Munteanu teologu abs. cu calculu de eminentia si lui Stefanu Torpanu abiturientu maturisatu cu calculii: „deplenu maturu;“ cestu dein urma s'a bucuratu si cá gimnasistu de unu stipendiu dein partea Asoc.

b) Cele 3 stipendia de cate 100 fr. destinate pentru 3 iuristi, 2 in Pest'a unulu in Vien'a s'au conferitu teneriloru: Ioane Nechit'a rigorosante in drepturi si Andreiu Cosm'a iu-

ristu in al' 3-lea anu la universitatea dein Pest'a si lui Georgie Gerasimu Rusu iuristu in al' 3-lea anu la universitatea dein Vien'a; toti 3, acestia leau avutu aceste stipendia si in an. scol. precedente. Er' altu stipendiu de 80 fr. destinat pentru unu auditoriu de drepturi in patria, s'a datu tenerului Nicolae Olariu, auditoriu de drepturi in al' 3-lea anu la academi'a c. r. dein Sibiu, carele a fostu stipendiatu dein partea Asoc. si in an. scol. precedente.

c) In urma stipendiulu de 300 fr. destinat pentru unu teneru, carele se va consacra studialoru tehnice la institutulu politechnicu in Vien'a, s'a conferitu tenerului Dionisiu Radesiu, carui'a i-se conferise acestu stipendiu si in an. scol. precedente, inse dein cauza ca i-se impartasise stipendiulu cam tardiu, nu fu primitu pre acelu anu la cursulu studialoru politehnice.

Tenerii stipendiatu fura indetorati a substerne cu finea fiacarui semestru la comit. Asoc. documentele resp. despre progresulu facutu in studia (vedi §. 80).

Dein ast'a siedintia estra-ordinaria a comit. afara de presentarea conspectului despre starea cassei Asoc. carea avea in proprietatea sa pre atunci 24,941 fr. 98·5 cr. (§. 81), mai merita a se aduce la cunoscient'a on. ad. gen. acea fapta imbucuratoria, ca D. medicu Dr. Ioanu Arseniu a datu la fondulu Asoc. 52 bucati de auru de cate 10 franci un'a bucata, care cu totulu facu 520 franci. Prein acestu ofertu numitulu Domnu, conformu §-lui 6 dein statutele Asoc. facunduse membru fundatoriu al' Asoc., subscrisulu dupa tienerea §-lui 28 lit. d) dein statute, va ave onore al' propune on. ad. gen. spre acceptare si aprobare (§ 76).

III. Siedintia lunaria a comit. Asoc. tienuta in 6. Novembre 1866.

Dein ast'a siedintia merita a se aduce la cunoscienti'a on. adunari urmatoriele lucrari ale comit.

a) Prein §. 84 se iau spre scientia documentele despre progresulu tenerului iuristu la univers. dein Vien'a, Georgie Gerasimu Rusu stipendiatu alu Asoc. pre sem. an. scol. 186³/₆.

b) Prein §-lu 85 se decide, ca pentru stipendiulu Asoc. de 80 fr. destinat pentru unu auditoriu de drepturi in patria, si carele conferitu fiendu lui Nicolae Olariu in siedinti'a comit. dein 26. Septemb. an. tr., prein abdicerea acelu'a a devenitu

in vacantia, se se publice de nou concursu cu terminulu pana la finea lui Novemb. 1866.

c) Prein §-lu 86 comit. recomanda publicului romanu imbracisiarea cu tota caldur'a a gramatecei romano-magiare edate de D. prof. gymn. in Naseudu, Octaviu Baritiu.

d) Prein §§. 87 si 88 se ia spre scientia dein partea comit., raportulu cassariului despre schimbarea baniloru de auru in BNote de v. a. dupa tenorea unui conclusu al' comit. dein an. 1864, cum si raportulu despre interesele intrate la fondulu Asoc. dupa cuponii obligatiuniloru de statu dela 1-a Octombr. 1866; in urma.

e) Prein §§. 89 si 90, se ia spre scientia raportulu despre banii incursi la Asoc. dela siedinti'a comit dein 26. Sept. 1866 pana la siedinti'a dein 6. Nov. a. 1866.

IV. Siedintia lunaria a comitetului Asociat. tienuta in Decemb. a. tr.

Dein ast'a siedintia se supunu la cunoscienti'a ad. gen. urmatoriele:

a) Prein §-lu 91 se ia spre scientia conspectulu presentatu dein partea cassei Asoc. despre starea averei Asoc. pre tempulu acestei sciedintia, dein carele se vede, ca Asoc. avea in proprietatea sa pre atunci sum'a de 25,264 fr. 18.5 cr.

b) Prein §-lu 92 se ia spre placuta scientia fapt'a generosa a Dlui negotiatoriu in Pest'a, Ales. Nedelcu, carele a oferitu la fondulu Asoc. sum'a de 200 fr. in obligatiuni de statu, facunduse prein acest'a dupa statute membru fundatoriu al' Asoc., deci cu est'a ocasiune conformu §-lui lit. d) dein statute, se va si propune on. ad. gen spre acceptare si aprobare.

c) Prein §-lu 93, se esprima multiamita protocolarmente Dlui negotiatoriu in Alb'a-Juli'a, Israel Lövi, carele a daruitu la Asoc. 30 fr. v. a.

d) Prein §-lu 94 se ia spre scientia raportulu secr. despre tiparirea acteloru Asoc. in 500 esempl. col'a cu cate 15 fr., cu totulu sum'a tiparirii si a brosiurarei pentru 9 1/2 coli face 158 fr. 50 cr., adeca cu 41 fr. mai pueinu, de catu fi sum'a preliminata. Cu ast'a ocasiune comit. defigundu unu pretiu catu mai moderatu pentru cate 1 esempl. dein actele Asoc. si anume: numai cate 35 cr., si-tienù de detoria de nou a atrage atentiunea inteligentiei romane spre cumpararea acteloru Asoc., cá se nu jaca nevendute in Archivulu Asoc.

e) Prein §. 95, stipendiulu Asoc. de 80 fr. devinitu in vacantia prein abdicerea iuristului Nicolae Olariu, in urm'a concursului publicatu, pre bas'a documenteloru produse si a seraciei constatate, se conferi iuristului in al' 3-lea anu la academi'a dein Sibiiu, Ioanu Piso, pre langa conditiunea de a se legitimá cu finea fiacarui sem. despre progresulu in studia.

f) Prein §§. 96, 97, 98, 99 si 100 se iau spre scientia raporturilu despre unele daruiri de carti pentru bibliotec'a Asoc., cum si reportulu secr. si alu cassei despre banii incursi la Asoc. cá tase de memb. ord. si cá interese dupa cuponii obligatiuniloru de statu de la siedinti'a dein urma a comitet. as.;

g) prein §-lu 101 comit. dupace primesce cu cea mai via placere incunoscintiarea Rmului D. V. presiedinte al' Asoc. Tim. Cipariu, despre edarea foiei sale filologice sub titlulu: „Archivu pentru filologia si istoria“ totudeodata decide a chiama atentiunea cea mai incordata a publiculu romanu si cu deosebire a barbatiloru romani de specialitate, cu privire la inbraciasiarea si spriginirea numitei foi, apromitendu si dein partesi, conformu conclusului seu dein 6. Martiu 1866 §. 19 dupa inpregiurari, totu spriginulu potentiosu.

V. Siedintia lunaria a comit. Asoc. tienuta in 8. Ianuariu a. c. 1867.

In ast'a siedintia s'au pertractatu urmatoriele.

a) Prein §-lu 1 s'a luat spre scientia starea cassei Asoc., carea avea sum'a de 24,829 fr. 13·5 cr.

b) Prein §§. 2 si 3 se luara spre scientia raportele Dlui cassariu al' Asoc. despre interesele la fondulu Asoc. dupa asemnatiunile bancei ipotecarie si dupa cuponii obligatiuniloru de statu.

c) Prein §-lu 5. se ia spre scientia raportulu secr. despre acea, cumca conformu conclusului adusu in siedinti'a II a ad. gen. tienuta in 29. Augustu a. tr. la Alb'a-Julia p. VI. in necsu cu decisiunea comit. dein 4. Sept. a. tr. s'au tramisu pre la resp. DD. col. ai Asoc. spre vendiare 341 esempl. dein actele ad. gen. 5. si alte 363 esempl. dein ad gen. VI.

d) Prein §. 6 s'a facutu dispositiunea pentru venderea manufactureloru dela espositiunea dein Brasiovu dein 1862, cu unu pretiu mai moderatu, pre calea licitatiunei.

e) Prein §§. 7 si 8 se iau spre scientia banii incursi la Asoc. dela siedinti'a precedente a comit., cum si cartile daruite

pentru bibliotec'a Asoc. dein partea academiei imperatesci de scientia dein Vien'a.

VI. Siedintia lunaria a comit. Asoc. tienuta in 5 Fauru a. c.

Deintre lucrarile acestei siedintie vinu a se memorá aici, cá mai demne de insemnatu urmatoriele:

a) Prein §-lu 10 se ia spre scientia starea cassei Asoc., carea numerá 25,010 fr. 45 cr.

b) Prein §. 11 se primesce cu multiamire o obligatiune urbariale de 100 fr. oferita fondului Asoc. dein partea comit. iuristiloru degia incetatu, la espres'a voia a Dhu daruitoriu resp., cu acea reserva inse, ca numele daruitoriuului se nu se publice.

c) Prein §-lu 12 se decide a se primi in fondulu Asoc. cá depositu banii comitetului natiunale permanente, in suma de 257 fr. 73 cr., cari mai remasera disponibili, avendu Dhu cassariu al' Asoc. a duce ratiociniu deosebitu despre acesti bani, cum si a ingrigi cá se fructifice, adaugunduse totuodata si acea dechiaratiune, cumca comit. Asoc. prein acést'a nu voliesce a prejudecá intru nemicu dreptului ce'lu are comit. natiunale permanente, de a dispune liberu cu acesti bani, dupa buna affarea sa.

d) Prein §-lu 17 se ia spre placuta scientia raportulu secr. despre ofertulu de 100 fr. m. c. in obl. urb. facutu de Dlu proprietariu in Sasu-Reginu, Ioanu P. Maieru in favórea fondului Asoc. deveniendu prein acést'a totuodata membru ord. al' Asoc. pentru totudeauna; in urma

e) prein §§. 14, 15, 16, 18 si 19 se tracteza afaceri asia numite curente, cum suntu: raportele despre banii incursi la Asoc., cum si despre cartile si diuariale si foile periodice daruite pentru bibliotec'a Asoc., despre care va benevol a repurtá d. bibliotecariu al' Asoc.

Totu in lun'a acest'a, anume in 15 fauru a. c. s'a tienutu o siedintia estra-ordinaria a comit. Asoc., in care s'a decisu, cá comit. Asoc. se faca pasii necesari la Innaltulu Guberniu regiu, cá acel'a dupa analogi'a celoru 4 stipendia asemnate dein fondulu biliardului pentru 2 camere si 2 institute agromice dein patria, se se indure a asemná si pentru Asoc. trans. romana unu ajutoriu de 1200 fr. v. a. dein fondulu biliardului, cá se tramitia si dein partea sa doui reprezentanti la espositiunea universala dein Paris deschisa in 1-ma Aprile a. c. ca-ci Asoc. trans., inea inainteza scopurile agriculturei,

cum si ale altoru ramuri de economia. Totuodata se emise cu ast'a ocasiune si provocare dein partea comit., cá aceli barbati, cari se semtu a posiede cualitatile recerute pentru o atare misiune, se se insinueze catu mai curendu la numitulu comit., in urmarea careia se si insinuasera cati-va barbati cualificati pentru o atare misiune.

VII. Siedintia lunaria a comitetului Asociat. tienuta in 5. Martiu a. c.

In ast'a siedintia afara de afacerile asia numite curente, cum raportulu despre starea cassei Asoc., care numera 26001 fl. 45·5 cr. (§. 20), cum si despre banii incursi la Asoc. dela siedinti'a trecuta (§. 27) — se pertractara urmatoriele:

a) Prein §-lu 23 se primesce spre scientia scrisori'a Dlui prot. si colectoru Asoc. in Brasiovu Ioanu Petricu despre venderea pre calea licitatiunei a manufactureloru de espositiune, aflatorie in Brasiovu, cu pretiulu de 475 fr. 80 cr. v. a. pentru 124 bucati; totudeodata comit. Asoc., esprima multiamirea si recunoscienti'a sa, atatu Dlui prot. Ioanu Petricu, pentru zelulu doveditu si cu ast'a ocasiune facia cu Asoc., catu si celoralalti membrii ai comisiunei insarcinate cu venderea manufactureloru espositiunali si anume DD. Ios. Baracu prot., Cost. Popasu si Radu Radoviciu, negotiatori in Brasiovu.

b) Prein §. 24 se facu dispositiuni si pentru venderea manufactureloru espositiunali aflatorie in Sibiiu la D. negotiatoriu Popoviciu, incredintanduse cu punerea in lucrare a acestei dispositiuni D. m. supl. al' comit prot. Ioanu Hanea.

c) Prein §-lu 25 se ia spre scientia raportulu cassariului Asoc. despre interesele intrate la fondulu Asoc. dupa asemnatiunile banicei ipotecarie in suma 377 fr. 50 cr.

d) Prin §-lu 26, in urm'a incunoscientiarei cassariului Asoc., cumca de la banc'a ipotecaria nu se mai potu capatá asemnatiuni ipotecarie, comitetulu Asoc. in interesulu crescerei si sporirei fondului Asoc. s'a aflatu motivatu a decide, ca banii disponibili ai Asoc. se se eloceze in obligatiuni urb. de desdaunarea pamentului, modificanduse in acestu intielesu si conclusulu comit. dein 5. Decemb. 1865 §. 80, in poterea carui'a se decise, cá banii Asoc. dein punctulu de vedere alu securitateri se se eloceze numai in asemnatiuni de ale banicei ipotecarie.

Deci acestu conclusu alu comitet. purcesu dein motivulu prosperarei si crescerei fondului Asoc., cum si dein necesitate,

se supune prein acést'a la cunoscienti'a on. ad. gen. spre primire si aprobare, inse cu acea observatiune, cá in casulu candu on. ad. gen. presente n' ar' aflá cu cale a aproba numitululu concludu, Esc. Sa D. presiedinte alu acestei Asoc. s'a declaratu, cumca e determinatu a luá asuprasi resp. obligatiuni si a recompensa Asoc. in bani gata sum'a, cu care s'au procuratu acele.

In lun'a lui Aprile a. c. nu s'a potutu tiené siedinta lunaria a comitetului, dein causa cá nu s'au potutu presentá membrii in numerulu prescisu prein §-lu 31 dein statute, fiendu cativa impedeati a veni la siedintia si dein causa de morbu.

(Va urma).

O privire fugitiva preste literatur'a romana si lips'a unei istorie critice a literatur'ei romane.

(Fine.)

VI.

Sincai, Clein, Maioru, Cichindealu, Lazaru, Vacarescu si contemporanii loru, cari au asudatu pe o cale cu densii, au pusu dara fundamentulu la literatur'a si cultur'a natiunale moderna. Pre umerii loru ne am suitu, unde astadi ne privescu cu respectu poporele Europei. Ci Dloru:

„Ils ne sont plus, laissons en paix leur cendre,
Ils sont tous morts pour vous défendre!“

Asia canta poetulu francu si cu elu asia suspinu si eu pe mormentele acestoru bravi. Ah! ei nu mai suntu astadi, se lasámu in pace cenusi'a loru; ei au moritu cu totii cá martirii esistintiei nostre.

Dar erá ore cu potintia, ca nisce esemple cá aceste se nu provoce rezultatele cele mai imbelsiugate? „Sangvis martyrum semen christianorum!“ eschiamo Tertulianu. Si cenusi'a acestoru mariti, cari au moritu cá totu atatia martiri ai causei natiunali, potea ore se nu se prefaca in sementi'a cea mai fruptuitoria, din care se resara florile cele mai frumose ale literatur'ei nostre?

Apunendu ei s'au ivitu altii, cari apucandu stendartulu cadiutu din manele loru, l'au portatu inainte cu gloria si l'au condusu la triumfu. Si acum ve pregatiti, Dloru! a vedé unu lucru mai maretiu. Arborele literatur'ei nostre se intinde

din ce in ce, ramurile-i se ingrosia si se redica superbu catra ceriu.

Cu catu spiretulu vietiei natiunali, renviatu sî la noi cu capetulu secului trecut, prinse radecine mai poterice, cu atat'a si literatur.a nostra luà dimensiuni mai imbucuratorie. Ea, care in periodulu trecut era inca obieptulu grigiloru numai a unoru invetiati, deveni acuma caus'a natiunei intregi. Acvistiunile pretioase ce le castigara pe terenulu politicu-natiunale atatu romanii de peste Carpati sub unii domni pamenteni, catu si cei din coce de Carpati sub presiunea noueloru idei europene, nu puteau se nu eserceze influinti'a cea mai favorabile si asupra desvoltarei sciintieloru in limb'a romana. Unu semnu alu epocii noue ce se deschidea pentru literatur'a natiunale, fû urdîrea, rapedea latire si inflorire a preseii romane periodice. Dupa incercarile nereusitu ale lui Racocea la a. 1817, ale lui Carcalechi la a. 1822 in Buda, ale lui C. Rosetti la 1825 in Lipsia*) si ale lui Eliade la 1827 in Moldova, de a incepe o foia romana; la 1828**) doue diurnale romane, aparura mai de odata: „Albin'a romana“ de Asachi si Curierulu romanu de Eliade, anuciara apropiarea erei noue pe orizonulu coloniei romane. Dupa acêstã diurnalistic'a romana propasi cu pasi gigantici in tote provinciile romane.

Asia afara de „Albin'a rom.“, care tienù pana la 1850, prefacundu-se atunci in „Gazet'a de Moldova“ si afara de „Curierulu romanu“, care incetã la 1848, adeca dupa vietia de 20 ani, vedemu aparendu dupa olalta in **Romani'a**: Museulu, Gazet'a teatrului, Curiosulu, Romani'a (de siese ori pe septemana), Curierulu de ambe secse, care luà o mare autoritate in lumea literaria, Magazinulu istoricu, care versà multa lumina peste istori'a romana politica, basericesca si literaria etc.; in **Moldov'a**: Alaut'a romana, Foi'a safesca, Oziris, Icon'a lunei, Daci'a literaria, Progresulu, Archiv'a romana etc; in **Transilvania**: Foia Dominecei, Gazet'a cu soci'a sa Foi'a pentru minte, care — pe candu peste Carpati terorismulu protectoratului nadusiã verce aspiratiune — era tempu indelungatu unic'a scola politica si literaria a totororu romaniloru, sî numele fundatoriului si redactoriului

---

*) Asia dîce „Foi'a pentru minte“ din 1851. Éra „Daci'a literaria“ din 1840 dîce, cã acêst'a incercare s'a facutu mai târdîu la 1828. Aut.

**) Asia scrie éراسي „Foi'a“ din 1851. Pe candu „Daci'a literaria“ din 1840 pune tempulu aparerii acestoru foi pe anulu 1828. Aut.

ei, numele lui Baritiu veneratu pe tiernurii Milcovului, cá la Ternava si Tisa; Organulu luminarii de Cipariu, un'a din cele mai insemnate foie literarie, ce a esistatu candu-va la romani. Dintre cari desî unele abia cunoscute dupa nume, au apusu dupa o scurta vietia, parte din lips'a prenumerantiloru, parte suprimate prin boiarii fanarioti de la putere, cá Curiosulu, cá Progresulu etc., totusi pe la 1848 aveamu 15; éra la 1850 aveamu 31, di treidieci si un'a gazete si foie periodice. De atunci incoce, deca nu a crescutu diurnalistic'a nostr'a in numeru, luandu afara unele provincie cá Ardealulu si Ungari'a, au crescutu inse in autoritate si insemnate. Destulu a indrumá aci la foie, cum éra Romani'a literaria de Alesandri, Steu'a Dunarii de Colgalniceanu, Revist'a romana de Odobescu si consocii etc., séu cum este astadi Romanulu, fundatu la 1855 de C. A. Roseti, care luà mare autoritate asupra opiniunei publice. Tesaurulu de monumente istorice de Papiu, Ateneulu romanu, Foi'a Societatii de Bucovin'a etc., cari potu concurge fara rusíne cu organele straine de asemenea specialitate. Diurnalistica a popularisatu la noi politic'a, sciintiele si artile, a creatu in parte si a inmultitu numerulu cetitoriloru; dreptu ace'a recunoscintia eterna aceloru barbati, cari au intemeiatu si au condusu la inflorire diurnalistic'a romana. Acestui periodu nou se cuvine glori'a de a fi desbracatu limb'a de ieroglifefe slavice, cari inveliau boieresc'a-i facia, dupa cum se exprimá fericitul P. Maioru, si a fi introdusu in literatura literele strabune, cari le rechiama si originea si firea limbei nostre romane. Cà-ci desî se fecera acum si mai nainte unele incercari literarie cu litere latine, precum gramatic'a lui S. Clein, locupletata de Sincai, Acatistieriulu de Clein (1801), Dictionariulu lui Bobu (1822), Carte catra cleru de nemoritoriulu episcopu Vulcanu (1824), Dictionariulu de Buda (1825) etc., aceste inca nu au potutu se lase dupa sine urme durabili. Eliade fù acel'a din colo de Carpati, care incependu temerariulu lucru, de a edá foia sa „Curierulu de ambe secse“ dela 1844 cu litere romane, lucrà prim'a ora mai cu sucesu pentru popularisarea acestoru litere la romani; si cu elu din coce de Carpati, Cipariu, care prin cartile sale: Orologiulu (1835), Ermeneutic'a S. Scripture si Introducere in Testamentulu vechiu si nou (1841—2) si prin foia sa Organulu luminarii (1847), edate tote cu litere romane, pregati si asecurà triumfulu loru finale, si invetià pe

romani la o ortografia natiunale, acomodata geniului limbei loru. Cari nobili esemple aflandu resunu viu in piepturile scrietoriloru romani, literele ocupara din dî in dî totu mai multu terenu in literatura, panace in urma 1860—63, in butulu totororu opusetiuniloru acelor'a, cari in litere vedu nu sciu ce periclu pentru dogmele credintiei, se generalisara in tota literatur'a, incatu astadi numai ici colé mai vedi retacindu cate o biblia, séu cate unu catechisu cu cirilice.

Deca epoc'a cea noua nu ar poté se ne arate alte triumfuri decatu aceste doue: crearea diurnalisticeii si introducerea litereloru in ortografi'a romana, si aceste aru fi de ajunsu a i castigá unu locu remarcabile in istori'a literatur'eii nostre. Dar câte sunt inca productiunile ei!

Au aruncati o privire peste literatur'a nostra presinte! Aflaveti ore vre unu ramu, care se nu aiba reprezentantii sei? Si inca ce reprezentanti! ce grupa de gloria! Ce nume re-respectate!

Éca ici vinu laureatii istoriei: unu Balcescu, care more departe de tier'a sa „et dulces moriens reminiscitur Argos,” more cu dorulu patriei dulci in sufletulu seu; unu Baritiu, Florianu, Laurianu, Cogalniceanu, Papiu, Hajdeu si altii, cari aduna cu succesu si diligintia neobosita materialulu la marea opera a istoriei romaniloru.

Éca ici in cunun'a filologiloru barbati, cá Eliade, Laurianu, Pumnulu si cá acelu bravu, pre care trebuiá se lu amintescu mai antaiu, care singuru a facutu pe terenulu filologiei atat'a, catu nu potu face adese decatu academie, corporatiuni intregu, cá eruditulu, venerandulu Cipariu!

Éca colea falang'a politiciloru si a publicistiloru, cari conducua naea natiunii catra limanulu mantuirii. Unu Barnuti, oracululu din campulu libertatii, alu carui viersu potinte strabatù arteriele natiunei, si o desteptà la vietia, la consciintia de sine, in or'á fatale; unu Baritiu, decanulu presei romane, ilustrulu anteluptatoriu alu drepturiloru natiunali de trei diecenie in coce; unu C. A. Roseti, Brateanii, An. Panu, eroulu unirei, Golescu, Telu, Ioanu Ghica si altii si altii.

Mai cole altii, cari si-culegu merite pe campulu verde alu sciintieloru naturali; altii, cari asuda pe piscurile tiepisie ale filosofiei; altii, cari scruta prin minele intunecose ale archeologiei; altii, cari latiescu principiile sacre de dreptu si dreptate; altii, cari farmeca prin puterea oratoriei; altii, cari aducu sacrificie Taliei, si asia mai departe.

Dar audfți acele sunete melodioase! . . . Cum te incaldiescu, cum te incanta, si ti-rapescu sufletulu prin regiuni necunoscute, susu catra ceriu! . . .

„De n'a peritu romanulu, candu ordele barbare
Veniau cá si locuste in agrii semenati;
Taiandu fara de mila, rapindu fara crutiare,
Lipsindu pe fii de tata si pe sorori de frati;
Acum, candu bratiu-ti ageru in lume-i cunoscutu,
Tu bravule romane! mai credi cá esci pierdutu?!“

(A. Muresianu).

„Gintea 'n care nasce-ori cine,
Pe aceea va iubí;
Esci romanu, voiu fi cu tine,
Cá su romanu sí 'n veci voiu fi.“

(C. Boliacu).

„Multu e dulce si frumosa
Limb'a ce vorbimu,
Alta limba-armoniosa,
Cá ea nu gasimu;
Romanasiulu o iubesce,
Cá sufletulu seu.
Ah! vorbiti, scriti romanescce,
Pentru Dumnedieu!“ . . .

(G. Sionu).

„Astfeliu e romanulu! Si romana sum eu,
Si sub jugulu barbaru nu-mi plecu capulu meu!“
(D. Bolintineanu).

. . . Ascultati! Acést'a e lir'a romana, pare cá suna sub degetele unui Oratiu séu Dante! Ascultati! acestia sunt bardii, sunt cantaretii nostri! Unu Muresianu, Alesandri, Bolintineanu, Sionu, Boliacu, Cretianu, Teutu, Alesandrescu, Baronzi si altii. In tempulu blandu de primavera, candu renasce natur'a, candu inverdiescu vâile, candu inflorescu arborii, e destulu se incepa o filomela ascunsa in umbrele tufeloru canteculu seu sonor, si dumbrave, codri, paduri si campie resuna de concertulu paseriloru. Candu se desprimaverà si la noi dupa iern'a lunga de suferintie, inceptu

Vacarescu, si éca dupa densulu o pleiada intrega de bardi natiunali, cantandu in concertu armoniosu, inaltiatoriu de anime!

Totu atate ingenie emininti, cari si-reversa radiele gloriei peste tota romanimea; barbati, cari si-petrecu vietia in lucrari grele, in folosulu culturei natiunali, voru odichni ei acusi in eternitate!

Lucrarile loru jacu multu mai aproape, decâtu se fia de lipsa a indegetá mai detaiatu la ele. Sub influinti'a loru bine-cuventata, sub impresiunile loru dulci si binefacatorie traimu si ne miscàm!

Deca aruncàm acum o privire desí fugitiva peste tota literatur'a, ne cresce anim'a de mundria, asemenandu p. e. cronic'a lui Urechia cu cronic'a lui Sincai; ortografi'a lui Stroici cu marile rezultate ale cercetariloru lui Cipariu, psalmii lui Dositeiu cu maretulu „Resunetu“ alu lui Muresianu, séu cu incantatoriile balade ale lui Bolintineanu, séu cu dragalasiile doine ale lui Alesandri.

Odiniora eramu noi invetiaceii altor'a; acum mai potu invetiá si altii cev'a de la noi.

„De n'a peritu romanulu, candu nu vedea lumina“ cum se se tema de perire acum, candu i lucescu atate stele pe orizonu?

Mundri de acestu resultatu imposantu, ce lu potemu aretà in tempu atatu de scurtu, in mani'a totororu pedeceloru ce ne stetera in cale, cu frunte deschisa potemu provocá pe dusimani nostri, caroru le place a ne acusá cu nesciintia si a ne stigmatísá de massa cruda: „Tolle et lege!“ Luati si cetti cartile nostre!

VII.

Din ceste insírate pana ací, de sí numai pe scurtu si asiá dicundu cá prin trecatu, v'ati potutu convinge Dloru! cà avemu si noi literatura si inca ce literatura! Insemnata prin antici-tatea sa, remarcabile prin estensiunea sa, sí demna de consideratu prin prestanti'a sa!

Ce nu avemu, ce ne lipsesce dar?

Nu avemu, ne lipsesce Dloru! unu panteonu, unde atletii adormiti ai literaturiei nostre se 'si afe recunoscinti'a si remunerarea meritata, si langa tipurile loru se vedemu stralucindu acolo si iconele atletiloru, cari sunt in vietia si lucra inca, cá vedendu esemplele loru maretie, se invetiamu a ne iubi limb'a

a lucrá si noi in sfer'a nostra cu insufletire si resemnatiune pentru caus'a natiunale!

Ce nu avem, ce ne lipsesce?

Nu avem, ne lipsesce unu Plutarcu, care prin pen'a sa agera se revoce la vietia pe eroii timpurilor trecute, pe fideliu lucratori ai literaturii noastre, cá se nu fimu siliti a suspiná despre bravii nostri cu poetulu latinu: „Illacrymabiles urgentur, ignotique longa nocte!“ Era celoru vii se le dea tributulu ce le competiesce, punendu viet'a loru de modelu generatiunii surescunde!

Ce nu avem, ce ne lipsesce?!

Nu avem, ne lipsesce Dloru! o istoria a literaturii natiunali! Sub acést'a nu voiu a intielege o simpla inregistrare a cartiloru romane, esíte la lumina de 3—4 sece incoce; ci unu opu criticu, care se aréte pe reprezentantii diverseloru periode literarie pana la tempulu celu mai nou atátu dupa cursulu vietiei si activitatea loru, catu si in analisulu lucrariloru loru mai alese, mai caracterisatorie; se indegeteze la defepturile si insusirile frumose ale scrietoriloru loru; la acele, pentru de a le poté incungiurá; la aceste pentru de a le poté imitá. Cine se nu veda, cá unu asemene opu, suplinindu in catu-va editiunile sumarie ale scrietoriloru mai vechi, de multe ori prea scumpe si pentru aceea neprocurabili, precum suplinindu si opurile scrietoriloru mai noi, cari tote éراسi nimene nu si le pote procurá, ar desierbí de unu manualu prea folositoriu publiculu intru cunoscerea literaturii, intru invetiarea limbei materne!

Si ce ar poté fi ore mai interesante pentru noi, decatu a face cunoscintia si a veni in coatingere cu acei barbati, cari au asudatu si asuda cu abdicere eroica intru cultivarea literaturii si poleirea limbei natiunali; cari sub decursulu atatoru vecuri au adunatu petra pe petra, cugetu pe cugetu, panace s'a redicatu maretulu altariu, la care sacrifica astadi Bolintinenii si Ciparii.

Si ce ar poté fi mai folositoriu pentru noi? E proprietatea fiacarui geniu mare, cá nu numai reversa lumina, ci totu ódata arunca schintea de focu sacru in animele altor'a, carea le aprinde apoi spre fapte maretie. Cine nu a sentítu naltian-duse superbu pieptulu seu la cetirea séu la intonarea divinului resunetu:

„Destepta-te romane din somnulu celu de morte!“

Care romanu remane nemiscatu la tenguirea necrologistului romanu alu lui Stefanu celu mare pentru apunerea datineloru si a moraluriloru strabune?! Si anim'a carui romanu nu se aprinde in flacari, cetindu memorabilulu discursu alu marelui Barnutiú din campulu libertatii?

Facundu-ne noi dar cunoscuti cu cugetele, sentiemintele si spiretulu unoru barbati cá acestia, cari si-sierfira si sierfescu talentulu intru luminarea gintii, s'ar sterní si nutrí in noi consciinti'a natiunale, ne amu indemná a ne iubi limb'a, care pote se arete asemenea producturi, si ne amu insufletí la asemenea sacrificie generose pentru redicarea natiunii. Éra despre alta parte amu invetiá din scrierile loru, cum trebe se inavutímu sf se aplicámu limb'a la totu obieptulu si la tota form'a estetica, àmu invetiá a vorbí si a scrie coresu si frumosu romanesce!

Fíindu aceste asia, sum de acea convingere, cá un'a dintre lipsele cele mai urginti ale presintelui este scrierea unei istorie critice a literaturii romane!

„Iunimea nostra de astadi — dice Sionu intr'unu locu alu Revistei Carpatiloru — nu mai cunosce opurile esíte inainte cu 15 ani. Nice in gimnasie nu se facu cursuri pentru istori'a literaturii romane esclusivu!“

Tristu adevéru! La care eu mai adaugu, cá junimea nostra cunosce prea pucinu chiaru si producturile esíte de 15 ani incoce. Dar ore barbatiu nostri mai inaintati in etate, in esperiintia si sciinti'a, sunt ei mai versati in cunoscinti'a literaturii natiunali, de catu junimea?

Unde si dela cine au potutu se invetie? Si ore damele nostre, dintre cari multe se ocupa cu cetire francesca, germana séu magiara, cugetat'au candu va seriusu la aceea, cá esiste si o literatura romana, ale carei frumsetie aru fi demne de atentiunea loru?

In gimnasie nu se facu cursuri pentru istori'a literaturii romane? Dar cum se voru face, candu nu avemu unu singuru manualu de indreptariu?

Astu feliu nu pote fi mirare, deca romanii si romanele nostre nu si-potu dá síe sama despre acea continuitate a eveniminteloru, prin cari au ajunsu limb'a nostra la gradulu culturei sale de astadi, si se intreba cu uimire, cum s'a facutu schimbarea acést'a? Cari sunt faptorii ei? Nu pote fi mirare, deca cu o retacire deplorabile despretiuescu literatur'a natiunale, cugetandu cá ea nu are nimicu demnu de cetitu.

Nu pote fi mirare deca operele autoriloru nostri jacu nevendute si necetite, si se preferescu autorii straini de multe ori de unu pretiu mai micu decatu ai nostri, ba adese siarlatani. Dar pentru Ddiu! cum potemu sperá pe calea acést'a eliberarea spiriteloru, cari gemu inca in catusiele strainismului? Cum potemu sperá crescerea unei generatiuni noue, devotate din anima causei natiunali?

Dar cu dorere sentímu lips'a unui manualu alu istoriei literaturei nostre, si deca luàm in considerantia relatiunile nostre esterne! Cine are ore mai mare lipsa de simpatí'a poporeloru civilisate, decatu noi romanii, cari stàm inca numai la pragulu unei epoce mai stralucite, si pe cari dupa asupririle seculari si astadi se mai incerca unii a ne impinge de pe terenulu, pe care avemu a inaintá, si a ne eschide dela aerulu, fara care nu potemu traí! Ma cum vomu poté castigá simpatí'a poporeloru culte, deca nu le vomu pune inainte bunulu, nobilulu, frumosulu, ce l'am produsu in decursulu vecuriloru, in butulu totororu pedeceloru, cu cari amu avutu a ne luptá in desvoltarea individualitatii nostre? Si tote aceste, unde se descoperu ore mai evidente, deca nu in istori'a literaturei natiunali?

Ci unde este barbatulu, care se suplinesca lacun'a acést'a? Care se dea natiunii cartea, a carei lipsa cu dorere o sentiesce, si a carei aparere cu sete o doresce totu natulu romanu?

Unulu dintre noi, cesti din coce de Carpati nu numai cà ar pasí pe o cale neamblata; ci departe de foculariulu literaturei natiunali, nu s'ar poté folosí de multe atari isvore, cari nu sunt deschise de catu celoru de dincolo. Dreptu aceea cu doru dorescu, de ar fi se apuce pen'a si se scrie istori'a literaturei nostre vre unulu din acei bravi ai nostri de peste Carpati, cari dupa pusetiunea loru au mai la indemana isvorele necesarie, si cari si ei insii fecera pote o parte insemnata a acestei istorie.*) Se se compuna aceea istoria pentru

---

*) Dupa modest'a nostra parere, cei mai chiamati de a ne scrie o asemenea opera aru fi séu veteranulu Eliade, care a vediutu de la inceputu cu ochii sei desvoltarea literaturei nostre mai noue, din care face si dinsulu o parte prea insemnata; séu Sionu, pote celu mai bunu prosaistu ce lu avemu din colo de Carpati, care in Revist'a Carpatiloru a publicatu unele notitie interesante despre poetii romani; séu zelosulu Alexandrescu-Urechia, care prin discursurile sale despre cronicarii si oratorií romani nu numai cà a atrasu in mare gradu atentiunea lumii literarie, ci a aratatu totu odata, cà are si talentu si pregatire pentru unu asemenea lucru.

publiculu celu mare, séu pentru familie, séu pentru gymnasie, séu pentru cet'a eruditiloru, totu atata; numai se o avemu odata; càci speru, cà s'aru aflá apoi barbati insufletiti, cari aru pasí inainte pe calea inceputa si aru provedé in scurtu publiculu cu manuale dupa lipsele si recerintiele totororu claseloru societatii.

Sciu cà e grea o asemenea opera, cu atatu mai grea, cu catu datele necesarie sunt inca prea pucinu adunate. Cà-ci afara de fragmentele publicate in Disertatiunea despre tipografiile romane a neuitatului Vasile Popu, in Crestomati'a reverendului Cipariu, si in Lepturariulu fericitului Pumnul, si afara de unele notitie resfirate prin foiele publice — ce s'au mai facutu ore la noi in privinti'a acést'a!! Ci lips'a multoru date s'ar poté inca suplini prin acei bravi mai veterani ai literaturii nostre, cari si ei insii au fostu factorii zceloru eveniminte; si multe parti de acele, cari petrecundu-se dupa culise, nu sunt consemnate nicairi, si cari totusi avura o mare influentia asupra desvoltarii nostre literarie, ei le-aru poté scapá inca din abisulu uitarii, ce le amenintia a le acoperi pentru totu deun'a. Inca numai pucini mai traiescu dintre densii, si deca voru apune si ei, cu ei dimpreuna voru perí multe parti interesante ale istoriei literaturii nostre!

Si acum mi-inchiaiu cuventarea, devenita pote prea lunga, apelandu la zelulu, la natiunalismulu literatiloru nostri dela foculariulu literaturii nostre, din Romani'a libera, strigandu-le peste Carpati: — Fratiloru! Ascultati voturile aloru 10 milioane de romani, si ne dati catu mai curundu o istoria critica a literaturii natiunali! Celu ce va face acést'a, numai acel'a va scrie adeverat'a istoria a gloriei romane!

Economia nationala.

„Rom'a au remasu numai pana atunci Roma, pana candu Romanii au fostu Romani.“

Niburiu.

Sum cu istori'a lunei in mana, o frundierescu, si nu affu intru ins'a nece unu esemplu, unde benele comunu se se fi avantatu la vreo insemnatare mai mare, fara de a fi corepsunsu fiacare deintre membrii sengurateci ai societatei scopului acesteia. Monarchiale cele mari si gloriose a-le evului vechiu, numai pana atunci s'au potutu sustiené, pana candu

membrii acestoru stature au corespunsu acelor insusiri, prein cari conducatorii loru escelau.

Indata ce sengurateculu grecu alu Eladei vechi au inceputu a se desbracă de virtutea s'a cetatienésca, a uita nisuinti'a s'a spre inaintare, Greci'a au fostu o prada liusiora pentru romani. Mai tardiu inse si mam'a Roma, regin'a lumii, au subsistatu, in floritu si au caditu deodata cu virtutea cetatienésca a sengurateciloru romani!

Credu că nu voi retací, iubite lectore, afirmandu, că noi — natiunea romana — preste totu luandu se, si astadi gememu sub jugulu infricosiatu alu decadintiei natiunali, inca de pre tempulu strabuniloru nostrii. Fie-mi liertatu a esprime acést'a parere modesta a mea, ce debue se o marturisésca totú romanulu adevveratu, indata ce nu voliesce a ni se lingusí, spre daun'a natiunei intregi. Dupa modesta mea parere ni lipsesce in catu-va virtutea cetatienésca, marirea morala! Virtutea cetatienésca, marirea morala nu e altu cev'a, de catu aplicarea puterei proprie, pentru avantagiulu sengurateciloru, spre benele comunu, spre benele patriei, alu natiunei intregi!

Unde s'aru aflá astadi poporele Europei culte, déca dela $\frac{1}{4}$ de seculu incoce puterea propria a' sengurateciloru nu ar' fi cultivatu si perfectiunatu scientiele intru atát'a, in catu intreg'a nostra vietia sociale au primitu o alta colóre si inaintéza pre alte cali mai secure si mai fericitorie in multe privintie.

Unde s'aru aflá, dícu, astadi aceste popore, candu nu ar' in florí industri'a si artele, mam'a nutritoria aloru milióne de ómeni? Tote acestea suntu inventiunile si opurele sengurateciloru. E geniulu puterei proprie, care apare cá caus'a fundamentale a marirei sengurateciloru si a poporeloru. Déca repauséza puterea propria — că acést'a o posiede fiacare intre tote impregiurarile — care alta putere se se activeze in locul acesteia?

„Déca tu stimáte lectore, la alu 30-le anu alu etatei, ai esperiá, că unu naiერიu zelosu tiau mantuitu vietia, candu erai inca pruncu, cá elu teau imbracatu in vestmentulu seu, teau dusu la parentii tei si fara de a primí vre un'a remuneratiune s'au departatu; er' dupa catev'a díle au moritu; déca acestea lea-i esperiá si tea-i convinge, credu că astufeliu ai lucrá: A-i cercetá pruncii seau nepotii lui, cá seti implinesci detórinti'a facia cu eli. Cá omu avutu ai dá loru o parte a averei tale; cá méseru i-ai ajutá cu lucru, déca unulu deintre eli

ar invetia la scola, tea-i ingrigiá si de acest'a, portandulu la scola, seau la-i invetiá insuti a lege si a scrie. Déca unu altulu ar' fi si mai de compatimitu, credu cá nu l'ai apasa si mai tare la pamentu cu despretiu, ci i-ai intende man'a de ajutoriu spre alu ridicá, precum facù si mosiulu lui cu tene.

Astu-feliu lucrandu Dlu mieu, ce ai face altu cev'a, de catu tia-i implení detorinti'a facia cu acel'a, carui'a esti obligatu!"

Tote comoditatile de cari ne bucuramu astadi, avemu ale multiani activitatei si zelului gloriosiloru nostrii antecesori. Pre mesele nostre nu se afla un'a poma, o bucata, vinu, leguma etc., care se nu fia fostu inventiunea seau productulu cutarui omu activu, zelosu si liubitoriu de intreprindere. Fructele siesureloru, pomii si legumele gradinei, totu ce se pare a fi resaritu dein sinulu pamentului, are de a-si multiumi dezvoltarea, perfectiunarea, meliorarea, metamorfosarea, ma si transplantarea seau introducerea sa dein tieri straine, manei ómenesci. Au dar gradinele si campii nostrii nu-i infrumsetiéra plantele aduse de preste mare, prein unii individi intreprindatori!

Acum luati-ve ochii de pre foi'a acést'a si arumcati o privire asupr'a vestimenteloru vostre, cugetati, cati individi au lucratu la acele, cu totu atatea maestrii mari! Celu mai bagatelu cuniu, dein calcaniulu calciunului vostru, concentréza in sene aflarea fierului, montanistec'a, topirea mineraleloru, maestri'a miraculosa prein care se pregatesce drotulu, construirea foiloru si maestri'a faurului etc. Mii de generatiuni au asudatu sange si apa, pana au aflatu si pregatitu vestimentele nostre cele mai simple, cari acum le potemu cumpará cu unu pretiu moderatu.

Candu nu m'a-si teme cà voi abusá cu pacienti'a stimtiloru lectori va-si indreptá atentiunea asupr'a nenumarateloru obiecte, intre altele asupr'a catalogului unui museu ori bibliotece, spre a ve revocá in memoria, ce lucrure frumose si folositorie au lasatu dupa sene mortii spre desfatarea sî cultivarea nostra.

Binevoiesce, stimate lectore, a cautá la person'a-ti propria, la sanetatea ta, spre a carei sustinere dela Ipocrate in coce mii de ómeni au lucratu, la memori'a-ti indiestrata cu versure frumose, cari leau facutu altii pentru tene; candu ar' fi cu potentia, tia-si aratá anim'a ta cea nobilitata de catra antecesorii tei, prein mii de consilie intielepte si esemple ale vertutei!

Vede-ti dar, cà toti ómenii, cari au vietuitu inaintea noastra, suntu, multu pucinu, beneficatorii nostrii anonimi. Vedeti, ca noi suntemu oblegati fililoru acelor'a, contemporaniloru nostrii. Acum convinsi sunteti, cà noi debue se facemu totu ce e bunu, si se lasamu cev'a-si urmatoriloru nostrii spre eredîre, pre cum neau lasatu si antecesorii nostrii?

Nu se recere, cá fiacare se faca minuni, ci se recere numai, cá fiacare se faca totu aceea, ce pote. „Acel'a, care inainte de morte au saditu unu pomu nu au vietuitu indesiertu.“

Acést'a e o sentinti'a plena de intiepletiune. Intru adeveru, saditoriulu au inmultitu capitalulu natiunei, ma alu ómenimei cu cev'a-si. Pomulu va produce frupte, seau celu pucinu va dá umbra, spre a restaurá si imbucurá pre aceli'a, cari se voru nasce mane!

Unu pomu, unu edificiu, unu instrumentu, un'a arma, unu vestmentu, o medicina, unu adeveru, o lege descoperita, o carte, o statua, unu tipu etc. suntu totu atatea obiepte, cu cari fiacare deintre noi ar' debuî se inavutiésca tesaurulu comunu!

Astadi nu se afla omu inteligente, care se nu se sentia incatenatu cu catene invisibile de ómenimea trecuta, presenta si urmatoria. Noi suntemu eredii toturorur celoru morti, consoti toturorur contemporaniloru si provedintie pentru aceli'a, cari voru urmá dupa noi. Noi suntemu mai perfecti si mai fericiti cá antecesorii nostrii, deci se facemu, cá urmatorii nostrii se fia mai perfecti si mai fericiti cá noi; se nu dicemu: „cum au traitu tatalu meu si stramosii miei voi trai si eu si voru trai si filii miei.“ Nu e omu, fia acel'a-si catu de méseru, care se nu fia in stare a adauge o petricica la altariulu inaintarei benelui nationale. Acel'a, care au saditu unu arbore, are unu meritu. Acel'a, care au taliatu arborele si lau prefacutu in scandui, siau castigatu unu meritu. Acel'a, care aú compusu dein scanduri unu scaunu, are altu meritu. Acel'a, care se pune si siede pre scaunu si luandu pre genunchi unu pruncu, lu invétia a citi, are mai mare meritu, cá toti celi de mai nainte. Celi trei de antaniu au inmultitu cu cev'a-si capitalulu comunu alu ómenimei, celu dein urma inse au inaintatu insa-si ómenimea. Elu au facutu ómenimea mai luminata, mai buna.

De ar' fi o corporatiune, unu statu constituitu ori si cum, adeverulu fundamentale remane: cà totulu jace pre sengurateci, cà caracteriulu unui statu, unei natiuni nu e altu cev'a, de catu sum'a caracterelorur sengurateciloru; cà poterea pro-

pria a unui popor numai după măsur'a poterci proprie a sengurateciloru se pote măsurá.

Marirea nationale, averea, înaintarea, acestea nu-su altu cev'a, de catu sum'a marirei, averei, si înaintarei sengurateciloru, pre cum acestea se potu produce prein poterea propria.

Beduinulu dîce: „e unu semnu securu alu leului, cà elu totudeun'a si la tote împregiurarile remane leu!“ Se folosimu si noi întieptiunea filiiloru desiértului, dicendu: E unu semnu securu alu barbatului, cà elu totudeun'a si la tote împregiurarile remane barbatu.

Principiulu glorificu e comunu leului si barbatului: cà eli ambii nici odata nu se încredu si nu contéza spre ajutoriu stráinu; cà ambii prein poterea loru propria si-elupta invingérite!

Dupa-ce am premisu acestea, se referimu tote cele dîse, iubitii lectori, la noi însine, la natiunea nostra, la poporulu romanu. Dein cele dîse suntemu convinsi, cà déca volimu se înainteze natiunea întréga, mai antaniu debue se înainteze, sesi arete poterea propria fiacare membru alu natiunei si fiacare corporatiune. Dar cum se înainteze? pre ce cale? in ce modu se activeze romanulu, cá activitatea lui se aiba succesulu doritu? cum se incepa lucrulu si cum se-lu continueze?

Activitatile membriloru unei natiuni suntu diverse; prein urmare si întrebarile acestea debue respunse in diferite modure, dupa ocupatiunile seau profesiunile diverse ale ómeniloru, ce aru poté se faca numai totu atati'a barbati de specialitati diferite. Eu, cá agricultoriu si economu, me voiu încercá a descoperi unele lucrure practece si rationale, pentru agricultorii nostrii romani, seau mai bene dîcendu, pentru cea mai mare parte a poporulu, care se ocupa cu agricultur'a. Me voiu încercá a descrie in colonele acestei foi calile, pre cari înaintandu ar poté deveni poporulu romanu la o stare materiale buna si înfloritoria, folosindu-si fiacare corporatiune poterea sa propria, spre prosperarea si înaintarea economiei nationale.

Blasiu in Decembre 1867.

Stefanu Popu,

agricultoriu si economu practecu censuratu si profesore preparandiale.

Literariu.

Limb'a noastră se mai inavutí prin Dn. Gavriilu I. Munteanu inca si cu urmatoriulu productu literariu, alu carui titlu si prefatia o reproducemu aici.

„Odele și Epodele lui Horatiu Flacu.“ Tomul I. (Lib. I. XXXVIII; lib. II. XX; Lib. III. XXX Ode.) Esplicate in usul scoleloru de G. I. Munteanu, profesoru și directoru la gimnasiul mare romanescu gr. orientalu in Brașiovu. Iassi 1867. Edițiunea și imprimeria societății junimea. Prefața. Horațiu Flacu este acelu poetu lyricu latinu, carele pentru prima data a introdusu intre Romani metrul Alchaicu și Safficu; carele cu unu spiritu de adeveratu Vate a pređisu despre poesiele sale cele lyrice, conținute in cei dintei trii Libri, dedicați lui Mecenate: „ca adeca ele sunt unu monumentu mai duratoru decat piramidele demne de regi, pe care nu'lu va putè darimà nici plovia rođetoare, nici Acuilone sau Ventul de Nordu cu toata nestemperaveritatea (impotenția) sa, nici șirul nenumerabile alu timpurilor; ca partea cea mai buna a lui va evita Libitina, adeca moartea; ca lauda lui pana atunci va cresce la posteritate, pana cand Pontificele, insoțitu de virgine, se va sui la Capitoliu; ca infine elu va fi cititu si cantatu in tuspaturu laturile Lumii.“ Oda VVV. Lib. III.

Este adeveratu, ca astađi nici o Vestalina nu se mai sue in Capitoliu, și ca din doamna Lumii n'a mai remasu decat umbra; dar poetul viaza și gloria lui cresce și se maresce din đi in đi tot mai tare sub toate zonele.

Poesiele lui Horatiu, anume Odele și Epodele și Carmen seculare, Satirele si Epistolele s'au esplicatu și s'au comentatu de atatea ori și de atația autori renumiți, cum sunt Bentley, Maineke, Perilecamp, Orel sal., incat pentru noi iștia, veniți mai tarđiu nu a remasu altu meritu — de va fi meritu —, decat sa scimu a face o alegere și culegere justa intre atatea comentarie și esplicațiuni, sa facemu adeca așa, ca sa ne servimu numai de celea, ce sunt apte a esprime cu apropiere simțimentul și ideea ce le va fi avutu poetul in minte cand le a depusu in versu.

Ce s'atinge de acestu comentaru, ca testu s'a luatu opul recensatu de O. Keller și A Holder 1864; eara la esplicarea locurilor mai grele am consultatu pe ici pe colo din autorii mai vechi Interpretationes și notae Ludovici Desprez, facute in usul Delfinului; eara din scriitorii mai noi cu pre-

ferința esplicățiunea Dr. C. W. Nauck, director gimnasial în Königsberg 1863, ce s'a recomandat și prin numeroase edițiuni.

Pana încat me voiu fi apropiatu de adevăratul sensu alu poetului, și pana la ce mesura mi s'a fi nimeritu a esplică pe acestu poetu latinu greu in limba romana, se va pronunția critica, ce o și așteptu sa vina din partea celor competenți, speru cat de dreapta atat si de binevoitoare catra cercari de atare natura.

Brașovu in Septembrie 1867.

G. I. Munteanu.

Despre Caiu Svetoniu Trancuilu viati'a a XII. imperatoru

traducere din latin'a in limb'a romanésca ilustrata cu notitie de dn. G. I. Munteanu si premiata cu 250 fr. a. de dn. conte Scarlatu Rosetti, tiparitu în Brasiovu 1867 ar fi timpulu si locul in acésta fôia literaria cá se atingemu ceva mai pre largu, facendu acelei traductiuni chiara si o recensiuone spre a o face mai cunoscuta publicului nostru; nu scimu in sé ce 'ia venitu dlui c. Rosetti de a dispusu transportarea intregi editiuni la Bucuresci, afara de cateva ecemplaria pe care avù generositatea de ale darui cunoscutiloru sei de aici. Urmarea este, ca publicului de dincóce i se curmà ocaziunea de a cunosce pe Svetoniu in limb'a romanésca. Nu se scie nici macar pretiulu cu care s'ar putea cumpara aici. Intre acestea impregiurari noi nu ne simtimu indreptatiti a face nici recensiuone traducerii, pentruca ne aflanduse acésta carte in man'a publicului nostru, a vorbi despre ea ar semana ca vorbimu de cineva in absentia-sa. Totu ce putemu face deocamdata este, cá in Nr. viit. se reproducemu „Prefacia“ dlui Munteanu si inca intocma cu singularitatile ortografiei sale, despre care acum observamu numai, ca aceeasi in cateva puncte diferesce de ortografi'a din Horatiu.

Cursu de Declamatiune

de D-rulu Don Vicente Joaquim Bastus, membru alu institutului din Francia, Arcade de Roma cu numele de Ireneo Tesplano, individu si delegatu specialu alu academiei imperiale din Viena, si de meritu dela filodramaticu din Milan, de Buenas Literas de Barcelona, fostu profesore de historia, fostu directoru la cathedra de declamatiune in Lyceu, si censoru regalu alu M. S. la Barcelona, membru a multoru alte corporatiuni sciintifice, nationale si straine, autoru de diferite opere literare, cavaleru comandoru al ordinului regalu Isabela Catolica etc. Din ispaniolesce de Con-

stantin Dimitriade, artistu dramaticu romanu. Cu aprobarea onorabilului Consiliu de Instructiune. Bucuresci. Imprimeria statului. 1867.

Inca fiindu la Bucuresci in a. tr. dn. Dimitriade avù bunatate a ne impartasi acésta carte in sinesi prea buna si demna de a fi recomandata. Abstragendu dela cateva singularitati ortografice ale traducatoriului, precum si dela unele abateri din idiotismii limbei nóstre, totu pe atunci amu regretatu profundu stracurarea suteloru de erori tipografice in acea traductiune. Candu óre tipografii romanesci voru fi disciplinati asia, in catu se invetie a'si respecta mai multu art'a loru si a nu se mai face de bajocur'a lumei prin nepasarea, lenea si chiaru nesciinti'a loru? Candu voru inceta ei a mai compromite pe auctori si traducatori si literatur'a preste totu? Candu voru avea incai tipografiile cele mai mari care lucra cu cate 2—3 pana la 10 machine iuti, pe corectorii loru angajati inadinsu?

Cercetari despre Romanii de dincollo de Dunare

traduse din limb'a greca de Sergiu Hagiadi. Craiova. Tipografia nationale. 1867.

Acésta carticica de 61 pagine intre alte impregiurari n'ar fi de vreo insemnatate; pre catu timpu inse acelea provincii ale Turciei europene si ale Greciei moderne, in care locuescu asia numitii macedo romani ne mai sunt chiaru si nóua terra incognita; pre catu timpu istoriografii, entnografii si filologii nostrii nu'si iau ostenél'a de a'î cerceta pe aceiasi acolo in patri'a, in tienuturile, in orasiere si satele loru, pe atata orice impartesiri fia acelea si numai fragmentaria despre macedo romani, avemu se le culegemu si inregistramu cu tóta grij'a.

Limb'a acestei traductiuni este putienu ingrijita, speramu inse ca originalulu totu nu este alteratu.

Foi periodice de sciintia si literatura.

De candu fói'a „Transilvania“ se nascù, au ajunsu la man'a ei urmatórele foi periodice romanesci nepolitice:

Archivu pentru filologia si istoria Nr. XI. 1 Ian. 1868. Blasiu. Acestu Nr. coprinde articolii:

Archive si bibliotece.

Din lucrarile societatei academice cu proiectulu de ortografia romana.

Column'a lui Traiana (continuatiune: Bellum Dacicum secundum, latinesce si romanesce dupa F. A. Ciacono). Fóрте interesantu.

Libertatea cuscientiei in Transilvani'a, articulu istoricu-juridicu de prof. I. M. Moldovanu. In acésta disertatiune se citéza mai multi articuli de lege din Transilvania, cati se ocupasera dela 1543 cu afacerile reliigióse din acésta tíera. Articuli sunt reprodusi dintr'o colectiune compendiaria de 5 tomuri, care se afla intre msptele bibliotecei din Blasiu. Continuarea urmeza, éra pana atunci noi inca avemu curiositatea se vedemu, la ce resulvoru esi acele cercetari. Este inse o necesitate imperativa, cá cercetarile istorice pe acestu terenu se se intinda si continue cu cea mai mare grija inca si preste periodulu de 457 ani, adica incependu dela a. 1000, pentruca despre tolerantia séu netolerantia reliigiósa póte fi pre bine vórba si in secolii dinainte de reformatiune. Sub Carolu Robertu, Ludovicu I. Sigismundu, chiaru sub Uniadi afacerile reliigióse si confesiunali intre cele

două biserici ecumenice s'au desfășurat și formatu într'unu modu decidentiu nu numai pentru aceste țeri și în lini'a prima pentru natiunea românească, ci și pentru întreg'a lume vechea (Europ'a, Asi'a, Afric'a).

Din Fôii'a Societatei pentru literatur'a și cultura română în Bucovin'a an. III. ne a venit Nr. 12 din 12. Dec. 1867. Același cuprinde: Ortografi'a limbii române în dezvoltatiunea sa istorică.

Strofe pierdute, poezii.

Câteva publicatiuni privitoare la denumirea de membrii onorari.

Estrasu din protocoalele ședințelor comitetului Societății.

Contribuiri la fundatiunea lui Pământului.

Programa „Transilvaniei și „Amvonului,“ însoțite de o notă interesantă a redacțiunii.

Bibliografia. Ateneul român. Publicare de prenumerațiune.

Noi diferim de fôia Bucovinei în ortografiă, nu diferim în ideile și opiniuni a caror înrădăcinare o dorim. Prețea această recunoștem că deca mai este în lumea largă vreo necesitate de a lăți cunoștință și a cultiva literatur'a românească, apoi aceeași se arată în modu superlativ la Bucovin'a. Cu atât mai virtuos ne ținem și noi de o datorință nu numai colegială, ci mai virtuos patriotică de a recomanda fôia societății literare din Bucovin'a la călduros'a îmbrățișare a întregului publicu (Prețiu 3 fr. și respective pentru afara 1 galbinu).

Din Amvonu fôii'a bisericească pentru elaborate din sfer'a elocinței sacre sub redacțiunea și editiunea dlui Iustinu Popșu ne veni doi Nri de câte 2 côle și mai bine. Prețea vedem, această fôia periodică e strinsă de specialitate, care mai prețea totu cuprinde predică, despre alu caror cuprinsu credem că și voru da opiniunea totu acei preți, cari se ocupa nu numai cu eșecutarea ritualelor, ci totuodată și cu propagarea doctrinelor evanghelice la poporinii lor.

Convorbiri literare.

Din această fôia literară primăram până acum șingurul Nr. 22 din 15. Ianuaru a. c. în 2 côle 4°. (de altminte formatulu chartiei totu numai Nr. 6). Această fôia alu carei redactoriu este dn. Iacubu Negruzzi ese în Iași din tipografi'a Societății Junimea de 2 ori pe luna, ăra pe anu costă 4 fr. v. a. Susu citatulu Nr. cuprinde:

Recenziunea dlui Titu Maiorescu asupra poeziilor populare române culese de dn. Vas. Alecsandri dedicate Mariei Sale Dômniei Elenei soției fostului Domnu Alecsandru Ioanu Cuza și tipărite la a. 1866 în București în folosulu asediamentului de prunci paraziți numitu Asilulu Elen'a. Aprôpe $\frac{1}{2}$ din Nr. 22 se imple cu acea recenziune. Colectiunea această de 416 pagini tipărite meruntu și cuprindietore nu numai de baladele, doinele și horele publicate totu de dn. V. Alecsandri în două fasciôre mai vechi, ci aceeași este înăvutită cu o multime alte poezii populare culese mai din tôte țerile locuite de romani, prin urmare merita nu numai recenziunea cea mai binevoitoare, ci și că se o aiba fiacare familia română, pentrucă se învete a admira și din acestea bogăția de șpiritu și puterea de imaginațiune, cu care este înzestratu poporul nostru, carele e adevăratulu auctoriu și

proprietariu ale aceluor poesii. Déca Vas. Alexandri nu siar fi mai castigatu alte merite pentru limb'a si literatur'a natiunala, singuru acesta inca'i da dreptulu la recunoseintia unanima si sincera a natiunei intregi.

De altmintrea voindu orcine se apretiuésca mai de aproape meritulu lui Vas. Alecsandri in acésta ramura a literaturéi, se nu'si pregete a citi pre langa colectiunea intrega totuodata si recensiuinea lui Titu Maiorescu, carele nu lipsesce a plesni en passant, pe fauritorii de versuri rele, necalite, lipsite de orice inspiratiune adeveratu poetica.

Din Carpati, fragmente din o calatoria a redactoriului Negruti prin muntii Moldovei, Bucovinei si Transilvaniei. Va urma.

Dóua posesióre: La unu luceaferu. Vrajitul.

Sub rubric'a notiitiilor literarie redactiunea critica foiti'a titulata „Jurnalul pentru toti,” ce ese dela 1-a Ian. totu in Iasi sub redact. dlui Em. Arghiropolu. Critic'a nu afla mai nimicu de laudatu in acea foitia juni-sióra, ba toema din contra; de aceea si incheie cu:

Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.

Esemplaria intregi din interesantele Convorbiri literarie pe a. tr. 1867 se afla in Iasi la tipografi'a societatei Junimea. N'ar strica déca proprietariulu acelei foi ar trimite cateva esemplaria in comisiune la Samuilu Filtsch in Sibiu.

Gazet'a Spitaléloru.

apare in Bucuresci de 2 óri pe luna sub redactiunea dlui dr. Al. Sutiú. Nr. 1 din a. c. coprinde: Revist'a spitaléloru: — Tuberculosa I. — Consideratiuni despre Nystagmus de dr. Kugel. — Phisi'a si preparatiunile arsenicale. — Procesu verbalu (protocolu) din siedinti'a dela 31. Nov. 1867 a asociatiei medio-chirurgice din Bucuresci. — Consultatiuni gratuite in spitalulu Colti'a.

Nu suntemu competenti a judeca despre coprinsulu acestei foi de specialitate, semnalamu numai continuarea esirei sale si pe anul 1868 si o recommandamu mediciloru, chirurgiloru, apotecariloru.

Magazinul pedagogicu,

organu pentru educatori, invetiatori si barbati de scola. redigatu de Maximu Popu si Cosma Anca Tomulu II, fascior'a 1, pentru Ianuariu. Nasaudu. 1868. Cu tipariulu ereditóru lui J. E. Filtsch in Bistritia. Magazinulu ese in tota lun'a in brosiure de cate doue cole si diumelate si invelitoria. Pretiulu pre anu pentru Austria 3 fr. v. a., pentru strainatate 4 fr. val. austr. Culegatoriloru dela 10 esemplare se dá unulu in semnu de onore.

Acést'a inca este fóia de specialitate, prin urmare de judecarea coprinsulu ei este de competenti'a barbatiloru carii se ocupa cu instructiunea publica si cu educatiunea tinerimeí. Necesitatea de a sustiené foi de specialitati este recunoscuta de tóte popórale luminate. Se pare inse ca la noi acésta necesitate inca nu este recunoscuta de ajunsu; pentru ca de ar fi, nu ar fi cadiatu cateva intreprinderi de feliu acestu. Se dice ca publiculu celu mare nu este specialistu, ci cumca elu voiesce toema si in sciintia varietate, chiaru distractiuni momentane cá in politica, cá in beletristica. Fia; inse ómeniloru carii isi facura o profesiune a vietiei din cutare specialitate, nu le este ertatu a o tracta pe aceea cá de gluma, cá de claca,

cá mijlocu de a'si omorí timpulu cu ea. Totu spunemu ca avemu atatea sute de scóle primarie si comunale. Bine; apoi dara urméza, ca sutele de docenti inca se'si aiba organulu loru pedagogicu, prin carele se stea intr'unu feliu de comunicatiune unii cu altii.

Ministeriulu ungurescu alu instructiunei publice a deschisu a fóia pedagogica in cateva limbi, pe care o inparte docentiloru gratis. Óre inse aceea se va putea ocupa dintr'odata cu inmiitele afaceri si referentie ale scóleloru si docentiloru de tóte confesiunile si limbile? Fia ne artatu a ne indoi de acésta.

Fascior'a I. din a. c. contine acesti articoli: Despre Catechese VII. — Computulu. — Scol'a lancasteriana (Fine). — Corespundentia din cetatea lui Gelu despre starea materiale a invetiatoriloru. — Varietati — Vamesiulu si fariseulu, poesia de Ioanu Papiu prof. gimnas.

F a m i l i ' a ,

fóia enciclopedica si beletristica in Pesteá sub redactiunea dlui Iosifu Vulcanu in anulu alu IV-lea de 4 ori pe luna si cu ilustratiuni pe chartia fina, pretiulu 4 fr. v. a. Déca suntemu si noi bine informati, apoi edarea acestei foi frumóse cere sacrificia relatiye fórte mari, ceea ce se si pote combina indata la prim'a vedere a ei. Nu scimu cum este ajutata de publicu in punctulu materiale, éra in partea spirituale ii dorimu colabóratóri de gustu catu se póte condusu de zide'a frumosului, sublimului si alu folositoriului, — miscere utile dulci.

„Famili'a“ in Nr. 1 a. c. are interesant'a biografia a dlui A Tr. Laurianu, éra in Nr. 3 a dlui protopopu Simionu Balintu dela Rosi'a.

Amiculu poporului,

Fóia poporala, ese totu in Pesteá de 4 ori pe luna in 4°. sub redactiunea dlui S. V. Popu, carele este si proprietariulu ei. Acésta fóia ar trebui se se afe alaturea cu fói'a pedagogica in tóte comunele romanesci fara esceptiune, intocma precum „Familia“ ar trebui se o vedemu pe mas'a de toaleta a toturoru damelorú nostre. Ea costa 4 fr. pe 1 anu. Amiculu poporului pre langa alti multi articoli de folosu practicú pentru poporu publica si cate o poesióra populara si bine face.

C l i o.

Extractus Memorabilium in Lexicone Rerum Trannicarum Eruditissimi Viri Illustrissimi D. Comitís Josephi Kemény sub voce Valachi Tomo III. Q—Z. — contentorum.

(Continuare).

Anno Chr. 1426. Valachi fuere Incolae in Bereczk.

1434. Perfidi Valachi in Fogaras interfici jubentur. Vide Corona.

1324. †) Rustici contra nobilitatem rebelles in Alpareth C. Szol. Int. confluebant. Vide Eder in Felmero p. 72, 73.

1437. =* In Kopolna sub Lorando Lépés vajvoda Unio Trium Nationum. Origin. in Tab. Nat. Sax. Nr. 79 juxta Eder in Hist. pag. 123.

Vide Eder in Felmer. p. 66 et 68 idem Supl. libello Valachorum p. 24. Katona Tomo XII. p. 293. Eder in Initiis p. 123.

(†) Causa Unionis 1437 fuit exemplum Germanorum in Imperio. Vide Eder in Felmer p. 68 — et quod tunc seditio Subditorum in Transilvania gliscebat. Ibidem p. 71.

1437. Vestigium Urbarii in Transilvania. Eder in Felmer p. 73, 113.

1444. Valachorum Castrensiurn in Cttu Zaránd memoria. Vide Spiess. Aufklärungen p. 266.

1453. Districtus Valachales Swdya, Monostor, Bosor et Swpan in Cttu Temesiensi existentes pertinebant ad Dominium Deva. Vide Deva.

1468. Posenii Sab. p. p. festum. S. Francisc Cins. Mathiae Mandatum ad Schismaticos (Valachos) ut Decimas Capitulo Albensi prestant. — Orig. in Arch. Cap. albensis f. 2, 11, 12. Produxit Szeredai Not. Capituli albensis p. 103, 104.

1468. *==) Mathiae literae Valachos in fundo Regio degentes a quinquagesima immunes declarantes. Orig. in Tabulario Nationis Saxonicae Nr. 285. Innuit Eder ibidem p. 163.

1472. Valachi Districtus Radna donati Bistriciencibus.

1474. † Valachi tumultuantur contra Medienses.

1479. Budae Sab. p. a. Dom. Laetare. Mathiae Regis Privilegiales Praesbiteros Valachos Cttus Marmaros, fidem graecam profitentes a solutione quarumlibet Taxarum immunitantes. Copia habetur in folio apud J. C. Jos. Kemény.

1486. Exemplar Urbarii in Transilvania. Eder in Felm. 243.

1487. Mathiae literae, quibus memorat, quod villam „Novam Villam“ per Valachos exstructam incendio annihilari fecerit. Exstat in Tab. Nat. Sax. Nr. 443. Innuit Eder in Schesaeo p. 298.

1489. Valachi in Szilágyáság — Csicsó et Bálványos suberant priori Claustri S. Michaelis de Marmaros. Vide Batyáni Leges Ecc. T. 1. pag. 216, 217 in nota.

1491. In Suburbio Albae Regalis in die Dom. p. a. festum ad Vincula Petri, Uladislai protectionales pro Ioanne Eppo Ruthenorum in Claustro B. Mich. Arch. in Marmaros Gr.-ritus ejusque Praesbiteris et colonis. Copia in folio apud I. C. Jos. Kemény.

1493. Budae in festo B. Caeciliae V. Wladislai mandatum ad Exactores quinquagesimarum, ut Valachi in pagis Districtus Bistriciensis p. Turcas desolatis condescendentes a quinquagesimis liberi sint. Originale in Tabulario Nat. Sax. Nr. 543 produxit Eder in initiis Saxonum p. 162.

1494. XIV. May. V. Uladislai Privilegiales, vi quarum ad preces Hilarii Prioris Claustri B. Mich. Arch. in Marmaros Gr.-Ritus confirmat alias Privilegiales Antonii Patriarchae Constantinop., ea tamen lege, ut idem Hilarius Prior et ejus Successores Eppo Munkacsieni reverentiâ et Archi-Eppo vô de Trannia obedientiâ subsint. Copia in folio apud C. Jos. Kemény.

1494. Budae in Vigiliis Festi S. Andreae. Uladislai Mandatum ad Cttum Marmaros, ut Hilarium Priorem Claustri B. Mich. Arch. de Marmaros Gr.-Rittus, ejusque populos contra impetitiones Eppi de Munkács manuteneat. Copia in folio apud C. Jos. Kemény.

1498. Budae in festo B. Math. apost. Uladislai Mandatum, ut Schismatici (Valachi) Decimas Capitulo Albensi praestent. Orig. in Arch. Capit. alb. f. 4. Nr. 40 Innuit Szeredai Not. Capituli alb. p. 117. Transumtum

in Arch. fisc. fasc. 20. Libri II. fundi Regii Lit. J. Copia in 4° ms. est apud. C. Jos. Kemény.

1500. Budae Uladislai simile mandatum. Orig in Arch. Cap. alb. f. 1. n. 5. innuit Szeredai Not. Cap. alb. p. 120.

1514. Seditio Valachorum sub Do'sa. Vide Eder in Felmer pag. 179 et 180.

1541. Resinarienses praestant Cibiniensibus quinquagesimam, uti alii Valachi Dominis suis terrestribus. Exstant literae in Tab. Nat. Sax., ut innuit Eder ibidem pag. 164.

1557. Isabella confert Eppatum Gr. Ritus in Fel-Diod (Fel-gyogy) Christophoro. Collationales apud Benkő Milkovia II. p. 359. — De hoc Eppatu. Vide Sieb. Quart. Schrift I. p. 192 et Benkő Milk. II. p. 358.

1577. Vide Eppatum in Vlédény.

1606. Vide Epistolam Georgii Stobaei ad C. Nicolaum Zrini de 1606 Valde notabilis. 1607 ejusdem.

1609. Albae 9. Junii Gabrielis Ppis Privilegiales, vi quarum Popis Valachorum Gr.-Ritus libera migratio cum uxoribus et prolibus, cum praescitu Superintendentis, seu Vladicae ipsorum albae Juliae degentis conceditur, ac ii ab omnibus servitiis plebeis immunitantur. Copia in folio apud C. Jos. Kemény.

1614. Albae, 25. Junii. Gabriel Bethlen confirmat Privilegiales de 1609. Fragmentum in folio apud J. C. Jos. Kemény.

1648. Edi curat Georg. I. Rakotzi Biblia Valachica. Eppus valachorum erat tunc Simeon Stefan. Vide Petri Bod „a sz. Bibliák Historiája“ 1748 in 8°. Pag. 127.

1653. Albae, 28. Jan. Georg. Rakotzi confirmat ac transummit ad preces Stefani Szimeon Superintendentis Valachorum.

1638. Albae, 9. Apr. confirmationales Georgii Rakotzi, vi quarum ad preces Georgii Gennadii Superintendentis Valachorum ea sub conditione, ut idem Superintendens dependentiam habeat a Superintendente Orthodoxo, confirmat:

a) 1595. Albae, 4. Junii. Sigismundi Ppis Mandatum ad Provisorem Albensem, ut Joannem Priszlop Valachorum Superintendentem a singulo Popa ejatis terrae I. florenum libere desumere sinat.

b) 1609. Albae 9. Junii Gabrielis Ppis privilegiales, vi quarum Pastoribus Valachorum Gr.-Ritus libera migratio cum uxoribus et prolibus cum praescitu Superintendentis ipsorum conceditur, ac ii ab omnibus servitiis plebeis immunitantur; has:

— 1614. Albae 25, Junii confirmavit Gabriel Bethlen.

Confirmationales anni 1614 publicatae fuere in Diaeta 1615. Albae ad 3. Maj indicta per Joannem Angyalosi Protonotarium.

Hae Confirmationales quarum Copia in folio est apud J. C. Jos. Kemény — anni 1653 publicatae sunt in Diaeta 1653, ad 15. Jan. Albae indicta per Georgium Lazar Protonotarium.

1655. (Circiter) Tres fuisse im Transilvania Eppos Schismaticos, et eodem anno unionem Schismaticorum in Hungaria tentatam fuisse docent epistolae Georgii Lippai Aeppi Strigoniensis de 1655. 22 Julii.

1659. 9. Jan. Confirmationales Achatii Bartsai, collationales Georgii Rakotzi super Eppatu Valachor. Honorab. Száva Branchovith et Corenith collatas confirmantis in Libro Regio Bartsaiano p. 36.

1659. 20. Mart. Bisztriciū Exemptionales Ach. Bartsai Universos Parochos Ecclesiarum Valachicarum in Districtu Fogaras fungentes a Contributione (praeter honoraria Dnis suis Terrestribus praestari solita) immunitantes. Ibidem p. 138.

1659 — 28. Junii. Albae Achatius Baresai confirmat Nicolaum Pap de Hunyad in Senioratu Ecclesiarum Valachicarum Ctus Hunyad ibidem pag. 212.

1662. — 20 Apr. In Castris ad Campum Mikola. Michaëlis Apafi Collationales, vi quarum Eppatum Valachorum ultra fluvium Olth Reverendo Danieli confert in Libro I. Regis Apafi p. 406.

1662. — 23. Apr. In castris ad Possessionem Mikola positis. Michaël Apafi confert Offium Eppatus Esiarum Graecarum Valachicarum et Russianarum p. Transilvaniam Rev. Száva Brankovith in Lib. I. Regis Apafi pag. 420.

1663. — 1. Sept. Albae. Michael Apafi confirmat privilegiales Barsaianas Universos Parochos Valachos in Trannia & partibus Hungariae a Decimarum solutione immunitantes. Ibidem pag. 750.

NB. Privilegiales hae carent publicatione, innuitur 152, 1748.

1666. Albae 18. Sept. Art. 1 innuitur: Valachos (NB. non habet sensum adnotatio, donec conferatur. — nam verba „habuisse Eppum“ ’erant vix legibilia — vel maxime inter: habuisse aut non habuisse vel noluisse nihil distinguī poterat aptius) habuisse Eppum. Orig. apud. C. Jos Kemény. Vide Ms. Hermanii in 4°. Pap. 207.

1676. Vide Zoba.

1680. — 5. Aug. Albae. Michaël Apafi donat Vestes infulatas amoti Eppi Száva Brankovith nuncupati Esiae Gr.-Ritus Gyula Fejérváriensi Lib. 11. Reg. Apafi p. 175.

1680. — 20. Decem. Albae. Confirmationales super Privilegio Eppatus Esiarum in Transilvania Valachicarum Honorabili viro Josepho Budai de Pilkiráz p Mich. Apafi collatae. ibid. p. 219.

1694. Vide Deva. C. Hunyad.

1696. Jam habuere Valachi Scholam Coronae. Vide Ms. „Historica relatio de ortu et progressionem Missionis Soc. Jesu. Coronensi“ ad a. 1696.

1697. Vide Al Bajom C. Küköllő.

1698. Valachi Transilvaniae ad Unionem transeunt. Vide Fasching Nova Dacia P. I. p. 21.

„NB. Cum abhinc valde pauca sint in Diplomatario J. Comitum Valachos concernentia, haec inter excerpta e Lexicone Q—Z suis in locis „juxta seriem annorum signata sunt in sequentibus.

1699. Athanasius Archi-Eppus Valachorum, in Ms. Missionis S. J. Coronensis ad a. 1699. ubi et plura de Unione.

1699. Csik-Somlyo 29. Oct. Cleri-Catholici in Csik-Somlyo confluxum celebrantis responsum ad Gubernium, „Causas perscribentis, cur Unioni Valachorum manus admovere nequeat.“

1700. Relate ad Unionem Valachorum vide Dálya C. Alb. inf.

1700. Tirnaviae educati alumni. Vide adversaria historica Ill. Com. Jos. Kemény ad a. 1700.

1700. Eppus Athanasius emit portiones in M.-Váradgya et Cstügöd. Alb. Inf. Vide Codex Dipl. Tomo X. p. 156.

1701. Viennae 19. Martii. Diploma Leopold. I. vi cujus Eppatum Gr.-

Ritus Unitor. post decessum Theophili Eppi vacantem confert Athanasio eundemque in Consiliarium denominat, polliceturque quod in posterum nemo collationales super isthoc Eppatu praeter Cancellariam Aulicam expedit et dabit. Copia ejus est inter Ms. J. C. Jos. Kemény in 4°.

1701. Viennae 19. Martii Diploma Leopoldi Clero et Valachis ad Unionem Catholicam transeuntibus elargitum, ut npe Popae Valachorum eadem immunitate cum clero catholico fruantur, Statui Catholico adnumerentur, a personali contributione immunitentur, tria individua pro Eppo candident, qui a singulo Popa nonnisi I. flor. accipiat etc. Copia in folio est apud J. C. Jos. Kemény, et inter Ms sua in 4°.

1701. Viennae 12. Decem. Leopoldi I. Rescriptum ad Gubernium, ut Valachis transitus ad Religiones receptas libere concedatur, nec vi aliqua compellantur. Copia in folio est apud. C. Jos. Kemény.

1701. Valachorum Archi-Diaconatus Codex Dipl. Tomo XI. p. 140.

” Neo-Unitor. Dploma Codex Dipl. Tomo XI. p. 225.

” Decimae ” ” ” ” ” p. 230.

” Scholae ” ” ” ” ” p. 233.

” Eppus Athanasius una et Consiliarius. Codex Dipl.

Tomo XI. pag 241, 242 et pag. 269 (aeque 1700 p. 271 et 1700 p. 293).

1702. Valachi Codex Diplom Tomo XI.

” Decimae Codex Dipl. Tomo p. 23

(Va urma.)

Istori'a patriei pentru tenerime si publiculu mijlociu.

La intrebarea ce ni se face in punctulu acest'a respundemu, ca afara de cartile istorice esite din timpu in timpu in limb'a nóstra, mai de curendu au vediutu lumin'a:

Compendiu de istori'a Transilvaniei cu distincta privire la romani, scrisu de Ioanu V. Rusu, fostu profesoriu in Blasiu, protopopu si secretariu alu asociatiunei transilvane etc. Sibiiu 1864. fr. 2. 50.

Elemente de istori'a Transilvaniei pentru invetiatorii si scólele populare romane, scrise de Ioanu V. Rusu. Sibiiu 1864, 30 cr.

Istori'a romana natiunala pentru tinerimea romana de dr. Atan. M. Marienescu. Fasciór'a I. si II. 30 cr.

Istori'a Ardealului pentru scólele poporali, scrisa de Ioane M. Moldovanu, profesoru gimnasiale in Blasiu 1866. 30 cruceri.

Acestea carti se afla atatu la auctorii lor, catu si la librari'a lui Sam. Filtsch in Sibiiu.